

Monumentnummer*: 531086

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 augustus 2012
Kadaster deel/nr 82778/55

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Vechten Bunnik Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Vechten tussen Rijnauwen en Vechten

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Bunnik	D			84
Bunnik	C			176
Bunnik	D			155
Bunnik	D			152
Bunnik	A			3881
Bunnik	B			938
Bunnik	D			22
Bunnik	B			645

Omschrijving**

Cluster 41.

Inleiding

SCHUILPLAATSEN TYPE 1918/I zijn gewapend betonnen, granaatvrije manschappenonderkoms, die gewoonlijk deel uitmaakten van lineaire, gedeconcentreerde verdedigingswerken. De meeste exemplaren binnen het complex 'Tussenstelling Rijnauwen-Vechten' liggen thans ten noorden van de autosnelweg A 12, een kleiner aantal ten zuiden ervan. Schuilplaatsen Type 1918/I en Type 1918/II zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp in 1918 op meerdere plaatsen in West-Nederland gebouwd. Beide typen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

komen voor binnen de Stelling van Amsterdam (onder meer bij Spaarndam) en op diverse plaatsen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie (onder meer bij Naarden, in het gebied tussen het Fort bij Rijnauwen en het Fort bij Vechten (= de Houtense Vlakte) en bij Fort Everdingen. Afhankelijk van de periode van ontstaan - en daarmee van de te verwachten inslagkracht van projectielen - werd van 'bomvrije gebouwen' gesproken, wanneer ze geacht werden bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber. In het begin van de 20ste eeuw is hiervoor een standaard ontwikkeld, die gekoppeld is aan de diameter van brisante projectielen, uitgedrukt in weerstandsklassen. Zo is er een weerstandsklasse W 12-15: bestand tegen langdurige beschieting met brisantgranaten van 12 cm en enkele treffers van 15 cm. Het totaal aantal gebouwde exemplaren van de Typen 1918/I en 1918/II in de Nieuwe Hollandse Waterlinie bedraagt ongeveer 225; het merendeel (circa 165) hiervan bestaat nog. De grootste concentratie van schuilplaatsen Type 1918/I en 1918/II bevindt zich thans nog op de Houtense Vlakte, waar er 147 zijn gerealiseerd. De schuilplaats Type 1918/I (ca. 125 stuks) kwam meestal tot stand aan de voorste van dubbele loopgraafstelsels. De schuilplaats Type 1918/II (ca. 100 stuks) is meestal gebouwd langs de achterste loopgraaf. Doordat de loopgraven en andere aardwerken later vrijwel overal zijn geëffend, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig meestal voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten frontzijde van de schuilplaatsen was gewoonlijk geheel gedekt door aardwerken die deel uitmaakten van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of van een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of slechts met moeite herkenbaar. In een aantal gevallen is de aanaarding aan de frontzijde of de flank in de jaren 1936-1938 met opzet (ten dele) verwijderd of niet weer aangebracht om de 20 jaar oude schuilplaatsen Type 1918/I en 1918/II om te vormen tot mitrailleurkazematten. Van zulke omgebouwde exemplaren zijn er tientallen aanwezig in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Van de Typen 1918/I en 1918/II bestaan varianten, die zich onder meer laten herkennen in de hellingshoek van de keelzijde en door verschillend uitgevoerde toegangsopeningen.

Omschrijving

SCHUILPLAATSEN TYPE 1918/I zijn éénlaagse, gewoonlijk in circa 1.00 m dik gewapend gietbeton uitgevoerde, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 8 manschappen infanterie / artillerie, bij dekkingsklasse W 15-21. Het lineaire verband dat de schuilplaatsen tijdens hun functioneren kenmerkte, is nog goed in het veld waarneembaar. De schuilplaatsen 1918/I zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan, bij maten van ongeveer 5,00 x 5,50 x 3,70 m, (b x d x h) waarvan de basis zelden of nooit zichtbaar is. De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert, maar bedraagt binnen dit cluster op het hoogste punt 1,50 à 2,50 m. De beide blinde zijgevels en de gesloten voorzijde / frontzijde zijn verticaal uitgevoerd, om met een scherpe knik over te gaan in het naar achteren iets oplopende dakvlak. Dit dakvlak daalt na een stompe hoek onder een helling van ongeveer 45° naar de vaak niet, of maar ten dele zichtbare, lage, verticale (ondergrondse) gevel aan de keelzijde. Een variant van Type 1918/I kent hier een minder steile helling. In een aantal gevallen zijn in de gevels ijzeren haken meegegoten die konden dienen ter bevestiging van camouflagemateriaal. De schuilplaatsen Type 1918/I zijn als monolithische betonnen werken geconstrueerd en zijn slechts via één toegangsopening, aan de loopgraafzijde - de keelzijde - toegankelijk geweest. Deze excentrisch, rechts in de gevel gelegen toegangen zijn omgeven door een verdikte betonnen omlijsting, die in hetzelfde vlak als het achterste, schuin verlopende dakvlak is aangebracht. In deze omlijstingen komen variaties voor, onder meer met een verzwaring aan de bovenzijde. De laag uitgevoerde toegangen zijn later meestal dichtgezet door middel van metselwerk of beton, maar ook met puin volgestopte exemplaren komen voor. In enkele gevallen zijn de schuilplaatsen nog open of opnieuw geopend. (Resten van) deuren of luiken zijn niet aangetroffen en zijn in elk geval uiterst schaars; wel bevinden zich nog ijzeren haken in de plafonds bij de toegangen, waarin ijzeren luiken konden worden gehangen. In een aantal gevallen is in de jaren 1936-1938 aan de frontzijde, overhoeks of opzij een extra gevelopening gemaakt om als schietgat voor een mitrailleur te dienen. Aldus veranderde de functie van schuilplaats in die van mitrailleurkazemat. Het interieur van de schuilplaatsen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Type 1918/I bestaat uit een ongeveer voor de helft beneden het maaiveld gelegen, rechthoekige ruimte, die in gebukte houding via de in een hoek gelegen betonnen trap van enkele treden bereikbaar is. De op ruim twee meter boven vloerniveau gelegen, ca. 1.00 m dikke plafonds lopen aan de voorzijde iets gebogen af.

Waardering

De SCHUILPLAATSEN TYPE 1918/I van de Tussenstelling Rijnauwen-Vechten zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden, als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19e en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1914-1918. Deze onderdelen zijn voorbeelden van gewapend betonnen schuilplaatsen, thans zonder aarden dekking.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder in de lineaire situering, die een herinnering is aan de bijbehorende loopgravenstelsels.
- * De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar als onderdeel van een gedeconcentreerde verdedigingslijn zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel.
- * De onderdelen zijn tamelijk gaaf bewaard en laten zich als gebouwde elementen nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Kazemat (B)

Functie

Kazemat (B10)